

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi lukiolain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutoksia lukiolain lukiokoulutuksen järjestämistapaa sekä koulutuksen määrällistä sääntelyä koskeviin säännöksiin.

Lukiossa voitaisiin esityksen mukaan luopua lukuvuoden 1994—95 alusta oppilaiden jaosta eri vuosiluokille ja siirtyä luokattomaan opetuksen järjestämiseen samanaikaisesti uusien opetussuunnitelmien käyttöönoton kanssa. Lukio voisi toimia edelleen myös luokallisena. Esityksen mukaan lukion oppimäärän laajuus säilyisi kolmena vuotena, mutta oppilas voisi itse valita lukion suoritusajan. Lukio tulisi suorittaa kuitenkin enintään neljässä lukuvuodessa. Lukiossa vähennettäisiin lähiopetuksen

määrää ja lisättäisiin oppilaiden itsenäisen opiskelun osuutta. Lukion käyttökustannusten valtionosuuden yhtenä määräytymisperusteena käytettävän lukion opetuksen ja muiden lukion toimintaan liittyvien tehtävien laskennallista tuntimäärää pienennettäisiin lähiopetuksen määrän vähentymistä vastaavasti.

Lukiokoulutuksen määrällisestä sääntelystä ehdotetaan luovuttavaksi. Lukion ylläpitäjät saisivat päättää lukiokoulutukseen otettavien oppilaiden määristä.

Esitys liittyy valtion vuoden 1994 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä elokuuta 1994.

PERUSTELUT

1. Luokaton lukio

1.1. Nykytila

Lukiolain (477/83) 1 §:n mukaan lukio on keskiasteen oppilaitos, joka jatkaa peruskoulun kasvatus tehtävää. Lukio antaa yleissivistävän opetuksen, joka on tarpeen korkeakouluopin-tojen ja muiden lukiopohjaiseen ammatillisesti eriytyvään koulutukseen kuuluvien opintojen aloittamiseksi. Lain 3 §:n mukaan lukio rakentuu peruskoulun oppimäärälle ja on kolmivuotinen. Lukion ensimmäisellä ja toisella vuosiluokalla on 187—190 työpäivää ja ylimmällä vuosiluokalla vähintään 120 työpäivää. Ylimmän vuosiluokan keväällä varsinaisen koulutyön päättymisen jälkeen oppilas osallistuu eri oppiaineiden kuulusteluihin ja ylioppilastutkintoon. Osa oppilaista osallistuu ylioppilastutkintoon kuitenkin vasta syksyllä.

Opetus lukiossa annetaan 38 oppituntia kestävinä eri oppiaineiden kurssina. Lukioasetuksen 41 §:n mukaan oppilas, joka on hyväksytty suorittanut vähintään puolet vuosiluokan kunkin oppiaineen kurseista, on suorittanut luokan oppimäärän, ei kuitenkaan siinä tapauksessa, että hän on saanut heikon arvosanan kahdella saman aineen perättäisellä kursilla. Vuosiluokan oppimäärän suorittanut oppilas siirretään lukuvuoden päättyessä seuraavalle luokalle. Oppilas, joka yhdessä tai kahdessa aineessa ei ole suorittanut vuosiluokan oppimäärää, saa ehdot ja voi päästä seuraavalle luokalle suoritettuaan näissä aineissa hyväksytyn tutkinnon. Oppilas voidaan jättää luokalle myös silloin, kun oppilaan huoltaja sitä pyytää ja luokalle jäämistä on pidettävä oppilaan yleisen koulumenestyksen vuoksi tarkoituksenmukaisena.

Lain 23 §:n 4 momentin mukaan oppilas,

joka ei ole kahdessa lukuvuodessa edistynyt niin paljon, että hänet voidaan siirtää seuraavalle, tai päästyään ylimmälle vuosiluokalle ei ole kahdessa lukuvuodessa suorittanut sen oppimäärää, katsotaan eronneeksi, jollei opintojen viivästymiseen ole perusteltua syytä. Lukion enimmäissuoritus aika on näin ollen pääsääntöön mukaan kuusi vuotta.

Lukuvuonna 1992—93 lukiossa oli 99 500 oppilasta. Vuosittain oppilaista vajeat 10 prosenttia keskeyttää opintonsa ja hiukan yli 10 prosenttia käy jonkin luokan kahteen kertaan.

1.2. Lukiokoulutuksen joustavuuden lisääminen

Lukiokoulutuksen suosio ja koulutukseen hakeutuvien määrä on jatkuvasti lisääntynyt. Nykyisin peruskoulun päättävistä nuorista noin 60 prosenttia merkitsee yhteishaussa lukion ensisijaiseksi koulutusvaihtoehdoksi. Oppilasmäärän kasvu on johtanut siihen, että lukion oppilasjoukko on entistä heterogeenisempi.

Lukiokoulutuksen joustavuutta on pyritty lisäämään 1970-luvulta alkaen. Lukion linjajako poistettiin vuonna 1975. Toisaalta alettiin kehittää mallia, joka sallisi oppilaan edetä omien edellytystensä mukaisesti ja käynnistettiin ensimmäinen luokattoman lukion kokeilu muutamassa koulussa. Kokeilu ei muuttanut opiskelun luonnetta sen piirissä olevissa lukioissa. Kokeilusta ja muusta samanaikaisesti käynnissä olleesta kehittämistyöstä oli kuitenkin seurauksena kurssimuotoisen luokallisen lukion valmistelu. Kokeilujakson jälkeen syyslukukauden 1982 alusta koko valtakunnassa siirryttiin noudattamaan kurssimuotoista luokallista työn järjestelyä. Iltalukioissa luokattoman järjestelmän käyttöönotto tehtiin mahdolliseksi vuonna 1975.

Luokattoman lukion kokeilu käynnistyi varsinaisesti uudelleen vuonna 1987 11 suomenkielisessä päivälukiossa. Kokeilulla pyrittiin selvittämään muun muassa, missä määrin luokaton järjestelmä lisää lukion mahdollisuuksia toteuttaa lukiolle asetetut tavoitteet nykyistä tehokkaammin ja sen avulla löydetään uusia mahdollisuuksia ja ratkaisuja lukion opetus- ja kasvatustyölle, missä määrin oppilaat käyttävät hyödykseen mahdollisuutta suorittaa lukion opinnot hidastettuina tai nopeutettuina, minikälaisia hallinnollisia järjestelyongelmia erikoisissa lukioissa luokattomuuteen siirtyminen aiheuttaa, millaisia kustannuksia yleiseen lukio-

kustannustasoon verraten luokattomuus tuo tullessaan ja millä tavoin kokeiluvirkaehtosopimuksen tarjoamaa mahdollisuutta käytettäessä voidaan tehostaa varsinaisen opetustyön lisäksi suoritettavia tehtäviä. Kokeiluun osallistuvien koulujen määrä on kokeilun kestäessä lisääntynyt niin, että lukuvuonna 1992—93 kokeilussa oli mukana 23 koulua ja niissä runsaat 6 200 oppilasta. Kouluista kolme on ruotsinkielistä. Kokeiluun osallistuvista kouluista 12 on niin sanottuja urheilulukioita.

Kokeilun tulokset ovat olleet myönteisiä. Luokaton lukio lisää opiskelun joustavuutta. Luokaton lukio voi tarjota luokallista lukiota monipuolisempia opiskelumahdollisuuksia sekä nopeasti etenemään pystyville ja lahjakkaille oppilaille että sellaisille oppilaille, joiden omaksumiskyky, harrastukset tai muutokset elämäntilanteessa vaativat hitaampaa etenemistä lukio-opinnoissa. Luokattomalle lukiolle tunnusomaisia ovat yksilölliset ainevalinnat, kurssien suorittaminen opetukseen osallistumatta, itsenäisen työskentelyn lisääntyminen sekä tutkielmien, esitelmien, referaattien ja laajojen projektitöiden tekemisen yleistymisen. Luokattomasti järjestetyssä koulussa oppilas joutuu jatkuvasti harkitsemaan ja tekemään itsenäisiä ratkaisuja, liikkumaan joustavasti sekä kooltaan että ikärakenteeltaan erilaisissa opiskeluryhmissä ja eri opettajien ohjauksessa. Edellä mainitut seikat kehittävät oppilaan itsetuntemusta ja harjaannuttavat nuorta jatko-opintoja, työelämää ja omassa elämässään tärkeitä elämäntaitoja varten. Luokaton järjestelmä lisää kuitenkin tarvetta oppilaiden ohjaukseen.

Kokeilussa suurin osa luokattomien lukioiden oppilaista suoritti lukion kolmessa vuodessa. Vuosina 1989—92 yli kolme vuotta opiskelneiden oppilaiden määrä oli noin 18 prosenttia. Urheilulukiossa tällaisia oppilaita oli lähes 30 prosenttia ja muissa lukiossa 12 prosenttia. Vuosien 1990—92 kevään ylioppilastutkinnon tulokset osoittavat luokattomien lukioiden oppilaiden menestyneen luokallisissa lukioissa käyviä oppilaita paremmin.

Luokattomien lukioiden voimavarat määriteltiin kokeilupäätöksissä muita lukioita hieman korkeammiksi. Kokeiluvirkaehtosopimuksella myös opettajien palvelussuhteen ehdot ovat olleet hieman normaalin sopimuksen mukaisia palvelussuhteen ehtoja paremmat. Vuosina 1991 ja 1992 toteutetut säästötoimenpiteet ovat kohdistuneet myös kokeilulukioihin. Säästöjen toteuttamisesta saadut kokemukset osoit-

tavat, että luokattomuuden tuoma joustavuus on tehnyt säästöjen toteuttamisen luokattomassa järjestelmässä helpommaksi kuin luokallisesa. Kaiken kaikkiaan luokaton lukio ei merkittävästi poikkea kustannuksiltaan luokallisesta lukiosta. Luokaton järjestelmä soveltuu kokeilusta saatujen tulosten perusteella erikokoisiin kouluihin.

Kokeilujen lisäksi lukiokoulutuksen joustavuutta on lisätty myös lukiolainsäädäntöön viime vuosina tehdyillä muutoksilla. Vuoden 1991 helmikuun alussa voimaan tulleen lukioain muuttamisesta annetun lain (172/91) 18 §:n 4 momentin mukaan erityisestä syystä oppilaan opiskelu voidaan järjestää osittain toisin kuin lukiolaissa ja sen nojalla annetussa asetuksessa säädetään ja niiden nojalla määrätään. Samanaikaisesti lukioasetuksen 41 §:ään lukioasetuksen muuttamisesta annetulla asetuksella (177/91) lisätyn 7 momentin mukaan lukion rehtori voi erityisestä syystä sallia, että lukion oppilas voi suorittaa opetukseen osallistumatta lukion opetussuunnitelmaan kuuluvan kurssin tai oppimäärän. Kokemuksia mainittujen säännösten soveltamisesta ei ole vielä juurikaan kertynyt. Lukuvuoden 1992—93 alusta lukioain muuttamisesta annetulla lailla (602/92) säädettiin mahdolliseksi, että lukion oppilas voi valita opintoja myös muusta lukiosta, ammatillisesta oppilaitoksesta ja aikuisoppilaitoksesta. Muussa oppilaitoksessa suoritettut opinnot voivat olla oman oppilaitoksen opintoja korvaavia tai täydentäviä. Opintojen korvaaminen muualla suoritetuilla opinnoilla edellyttää, että korvaavat opinnot tavoitteiltaan vastaavat korvattavia opintoja.

Lukiokoulutuksen kehittämiseen ja joustavuuden lisäämiseen tähtäävät myös käynnissä olevat nuorisooasteen koulutuksen kokeilut.

Valtioneuvosto tarkisti tämän vuoden kesäkuussa vuonna 1991 tekemäänsä päätöstä koulutuksen ja korkeakouluissa harjoitettavan tutkimuksen kehittämissuunnitelmasta vuosille 1991—96. Tarkistettu suunnitelma korvaa aikaisemman suunnitelman. Suunnitelman mukaan lukiota kehitetään tehtyjen päätösten mukaisesti yleissivistävänä koulumuotona siirtymällä luokattomaan lukioon vuonna 1994, valinnaistamalla tuntijakoa ja uudistamalla opetussuunnitelman perusteet.

Valtioneuvosto päätti syyskuussa peruskoulun ja lukion tuntijaoista. Päätösten mukaiset uudet tuntijaot ja opetussuunnitelmat voidaan ottaa käyttöön lukuvuoden 1994—95 alusta.

Opetushallitus antaa opetussuunnitelmien laatimista varten uudet opetussuunnitelman perusteet peruskoulua ja lukiota varten vuoden loppuun mennessä. Uusissa tuntijakopäätöksissä vähennetään pakollisina yhteisinä aineina opetettavien aineiden tuntimääriä ja lisätään valinnaisuutta. Lukiossa kurssit jaetaan oppilaille yhteisiin, syventäviin ja soveltaviin kursseihin. Lukion vähimmäiskurssimäärä on 75. Yhteisten kurssien määrä laskee nykyiseen tuntijakoon verrattuna noin 65:stä 45—49 kurssiin. Syventävät ja soveltavat kurssit ovat oppilaille valinnaisia. Päätöksessä ei aseteta enää kursseille enimmäismäärää. Uusi tuntijako ja opetussuunnitelman perusteet lisäävät lukion sisällöllistä joustavuutta.

1.3. Ehdotus

Luokattoman lukion kokeilusta saatujen myönteisten tulosten perusteella lukiossa ehdotetaan valtioneuvoston koulutuksen kehittämissuunnitelmassa ilmaisevan kannanoton mukaisesti siirryttäväksi luokattomaan järjestelmään. Uudistus toteutettaisiin samanaikaisesti, kun lukiossa voitaisiin ottaa käyttöön uudet tuntijaot ja opetussuunnitelman perusteet eli lukuvuoden 1994—95 alusta. Lukio voisi kuitenkin ylläpitäjän päätöksen mukaan toimia edelleen myös luokallisena.

Luokattomaan lukioon siirtyminen edellyttää muutoksia lukiolakiin ja -asetukseen. Säännöksiä muutettaisiin siten, että ne soveltuisivat sekä luokallisena että luokattomana toimiviin lukioihin, jollei jonkin säännöksen osalta erikseen toisin säädetäisi.

Lukiolain 3 §:n 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi niin, että siinä määriteltäisiin lukion pituus lukion oppimäärän laajuuden mukaan. Säännöksen perusteella eri oppiaineiden tavoitteet ja sisällöt tulisi opetussuunnitelmissa määritellä niin, että lukion oppimäärä voitaisiin täysitoimisesti opiskellen suorittaa kolmessa lukuvuodessa. Oppilaan yksilöllisestä lukion suoritusajasta otettaisiin säännös pykälään lisättävään uuteen 2 momenttiin ja muutettaisiin lain 23 §:n 4 momenttia. Ehdotetussa uudessa 3 §:n 2 momentissa ilmoitettaisiin ainoastaan enimmäisaika, neljä vuotta, lukion suorittamiselle. Enimmäisaikasta voitaisiin kuitenkin poiketa rehtorin luvalla, mikäli esimerkiksi oppilaan sairaus tai ulkomailla oleskelu olisi syynä opintojen viivästymiselle. Lukion

vähimmäissuoritusaikaa ei säädettäisi. Oppilas voisi nopeuttaa opintojaan esimerkiksi opiskelulla kurssin oppimäärän itsenäisesti ilman opetukseen osallistumista tai korvaamalla lukion kurssin jossakin muussa oppilaitoksessa suorittamalla opinnoilla.

Lukiolain 23 §:n 4 momenttia muutettaisiin niin, että oppilas katsottaisiin eronneeksi lukiosta, mikäli hän ei suorita lukiota mainituksessa enimmäisajassa. Muutos lyhentäisi näin ollen lukion pääsäännön mukaista enimmäissuoritusaikaa kahdella vuodella. Lain voimaantulosäännöksen 2 momentin nojalla muutos ei koskisi kuitenkaan lukiossa lain voimaan tullessa olevia, vaan lukion vasta lukuvuonna 1994—95 aloittavia oppilaita. Jottei oppilaita pidettäisi lukiossa kirjoilla esimerkiksi korkeamman rahoituksen saamiseksi tarpeettoman pitkään, säännökseen otettaisiin myös kohta, jonka mukaan ylioppilastutkinnon suorittanut oppilas katsottaisiin eronneeksi lukiosta. Momentin ensimmäisessä virkkeessä ilmaisu saapunut lukioon korvattaisiin luokattomaan lukioon paremmin soveltuvalla ilmaisulla aloittanut opintojaan.

Luokattomassa lukiossa, jossa oppilaiden eteneminen opinnoissa ja osallistuminen ylioppilastutkintoon tapahtuisi yksilöllisen aikataulun mukaan, ei voitaisi määritellä erikseen ylimmän vuosiluokan työpäivien määrää. Lukiolain 15 §:ää muutettaisiin tästä syystä niin, että ylimmän vuosiluokan työpäivien määrä säädettäisiin pääsäännöstä poikkeavaksi vain luokallisena toimivia lukioita varten. Luokattomassa lukiossa lukion ylläpitäjä voisi työsuunnitelman yhteydessä kurssitarjonnasta päättäessään vaikuttaa käytännössä siihen, miten monta työpäivää lukiossa kunakin lukuvuonna työskennellään. Työsuunnitelmassa tulee ottaa huomioon eri oppiaineiden suullisten kuulustelujen sekä ylioppilastutkinnon ajankohdat. Oppilaan ja opettajan todellisten työpäivien määrä voisi olla säädettyä pienempikin.

Luokattomaan lukioon ilmoitaututtaisiin samalla tavoin kuin luokalliseenkin lukioon eli lukioasetuksen 46 §:n 3 momentin mukaisesti samaan aikaan muiden yhteishaussa mukana olevien keskiasteen oppilaitosten kanssa. Eri-tyisestä syystä oppilaaksi voi rehtorille ilmoitautua muunakin aikana. Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun asetuksen 6 §:n mukaan, sellaisena kuin säännös on vuoden 1994 alussa voimaan tulevassa asetuksessa (812/93), lukion oppilasmäärät lasketaan rahoit-

tuksen määrittämistä varten syyskuun 20 päivän ja tammikuun 20 päivän tilanteen mukaan.

Lukiolain 15 §:n 1 momenttiin ehdotetaan otettavaksi samalla säännös, joka sallisi järjestää opetusta myös varsinaisten työpäivien ulkopuolella. Työpäivien ulkopuolella, esimerkiksi viikonloppuisin tai koulun loma-aikoina, annettava opetus olisi tarkoitettu erityisjärjestelyksi osalle lukion oppilaista. Kysymykseen voisi tulla esimerkiksi koulun ulkopuolella erilaisten tutustumisretkien ja matkojen yhteydessä annettava opetus taikka tietyn oppiaineen erityisen vaikeaksi osoittautunut kurssi, joka opiskeltaisiin ajallisesti tiiviissä tahdissa osittain myös koulun työpäivien ulkopuolella. Työpäivien ulkopuolella annettavasta opetuksesta määrättäisiin koulun työsuunnitelmassa.

Valtioneuvoston lokakuussa 1992 julkisen talouden tasapainon parantamiseen tähtäävistä toimenpiteistä tekemän periaatepäätöksen mukaan luokattomaan opetukseen siirryttäessä lisätään opiskelijoiden itsenäisen opiskelun osuutta siten, että lähiopetuksen määrää voidaan vastaavasti vähentää. Ammatillisessa koulutuksessa itsenäisen opiskelun osuutta lisättiin eräistä poikkeuksista ammatillisia oppilaitoksia koskeviin säännöksiin annetulla asetuksella (597/92) lukuvuoden 1992—93 alusta.

Lukiolainsäädännössä ei ehdoteta määriteltäväksi, kuinka suuri osa lukio-opiskelusta tulisi tapahtua itsenäisesti työskennellen, vaan asia jäisi lukion ylläpitäjien ratkaistavaksi. Itsenäinen työskentely voisi perustua sekä oppilaiden valintoihin että koulun päättämään tarjontaan. Itsenäisesti voitaisiin työskennellä koko kurssi tai vain osa kurssista. Ottaen huomioon luokattoman lukion kokeiluista saadut kokemukset sekä mainittu valtioneuvoston periaatepäätös lukiolain 21 §:n mukaista laskennallista tuntikehystä ehdotetaan alennettavaksi noin kuusi prosenttia. Tuntimäärän lasku vastaisi keskimäärin viittä kurssia oppilasta kohti lukion aikana. Tuntimäärän alentamisesta otettaisiin huomioon, että itsenäisen opiskelun lisääminen lisää tarvetta oppilaanohjaukseen. Tuntimäärän vähennys koskisi sekä luokattomana että luokallisina toimivia lukioita.

2. Lukiokoulutuksen määrällinen sääntely

2.1. Nykytila

Lukiokoulutuksen määrällinen sääntely otet-

tiin käyttöön vuonna 1978 osana keskiasteen koulutuksen uudistamista, jossa määriteltiin lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten järjestämisen koulutuksen kehittämistavoitteet. Keskiasteen koulutuksen kehittämisestä annetun lain (474/78) mukaan lukion oppilasmäärä mitoitetaan, lukionkäyntimahdollisuuksien alueellisesta saavutettavuudesta huolehtien, asteittain siten, että ammatillisesti eriytyvään koulutukseen siirtyvien ylioppilaiden määrä vastaa likimäärin ylioppilaspohjaisten aloituspaikkojen määrää ammatillisissa oppilaitoksissa ja korkeakouluissa. Lain nojalla keskiasteen koulutuksen kehittämisohjelmasta annetun asetuksen (543/80) mukaan valtioneuvosto hyväksyy enintään kolmeksi kalenterivuodeksi kerrallaan kehittämisohjelman, joka sisältää muun ohella lukion ensimmäisen luokan perusopetusryhmien määrät ja ammatillisten oppilaitosten aloitusryhmien määrät lääneittäin. Lääninhallitus hyväksyy puolestaan aloitusryhmien määrät oppilaitoskohtaisesti.

Keskiasteen koulutuksen kehittämisestä annettu laki kumottiin helmikuun alussa 1991 voimaan tulleella ammatillisista oppilaitoksista annetun lain muuttamisesta annetulla lailla (146/91). Säännökset määrällisestä sääntelystä otettiin lukiolakiin ja ammatillisista oppilaitoksista annettuun lakiin (487/87).

Lukiolain 59 §:n (147/91) mukaan lukiokoulutuksen mitoittamisesta määrätään valtioneuvoston päätöksellä ja sen nojalla opetusministeriön päätöksellä sen mukaan kuin asetuksella säädetään. Opetusministeriön hallinnonalan koulutuksen ja korkeakouluissa harjoitettavan tutkimuksen kehittämisuunnitelmasta annetun asetuksen (165/91), jäljempänä kehittämisuunnitelma-asetus, 1 §:n mukaan valtioneuvosto hyväksyy joka neljäs vuosi suunnitelman opetusministeriön hallinnonalan koulutuksen ja korkeakouluissa harjoitettavan tutkimuksen kehittämisestä seuraavaa viittä kalenterivuotta varten. Suunnitelman nojalla opetusministeriö hyväksyy lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen määrälliset tavoitteet. Asianomainen lääninhallitus hyväksyy lukiokoulutuksen määrälliset tavoitteet ja nuorisokoulutuksena järjestettävän ammatillisen koulutuksen aloitusryhmien määrät valtion oppilaitosten osalta kutakin oppilaitosta sekä kunnallisten ja yksityisten oppilaitosten osalta kutakin oppilaitoksen ylläpitäjää varten. Päätöksessä aloitusryhmät ilmaistaan laskennallisina perusopetusryhminä. Perusopetusryhmässä on 36 oppilasta.

Lukiokoulutusta järjestävistä oppilaitoksista määrällisen sääntelyn piiriin kuuluvat päiväluokit. Määrällisen sääntelyn ulkopuolella on lukion iltalinoilla ja iltalukioissa sekä kansanopistoissa annettava lukiokoulutus.

Keskiasteen koulunuudistuksen käynnistytessä lukion aloittavien määrä oli peruskoulun päättäneestä ikäluokasta hieman alle 50 prosenttia. Oppilaiden määrä ja osuus ikäluokasta on vuosien mittaan jatkuvasti kasvanut. Vuosina 1989—93 lukion aloituspaikkojen määrä on ollut seuraava:

Vuosi	Aloituspaikkojen määrä
1989	30 100
1990	33 300
1991	34 100
1992	34 800
1993	39 700

Vuosittain on lukiopaikkaa vaille jäänyt joitakin satoja hakijoita. Vuonna 1992 lukion ulkopuolelle jäi noin 700 hakijaa. Hakijoiden määrä on ollut lukion aloituspaikkojen määrää suurempi pääkaupunkiseudulla sekä eräissä muissa suurimmissa kaupungeissa. Valtioneuvosto on muutamia kertoja yksittäisten kuntien aloitteesta tarkistanut valtakunnallista suunnitelmaa ja asianomainen lääninhallitus on korottanut kunnan lukioiden aloitusryhmien määrää, kun alueellinen lukiokoulutuksen kysyntä on selvästi ylittänyt aloituspaikkojen määrän.

Edellä mainitun valtioneuvoston tämän vuoden kesäkuussa hyväksymän kehittämisuunnitelman mukaan ammatillisen koulutuksen määrällistä sääntelyä kevennetään. Lukiokoulutuksen määrällinen sääntely poistetaan valtioneuvoston aiemman päätöksen mukaisesti vuonna 1994.

2.2. Ehdotus

Nykyinen hallinnollisiin päätöksiin perustava lukiokoulutuksen määrällinen sääntely on tavoitteisiinsa nähden tarpeettoman raskas ja joustamaton. Lisäksi se koskee vain osaa tarjolla olevasta lukiokoulutuksesta. Määrällinen sääntely soveltuu myös huonosti luokattomaan järjestelmään, jossa osa oppilaista voi aloittaa koulunkäynnin kesken lukuvuotta.

Opetusministeriön hallinnonalan koulutuksen ja korkeakouluissa harjoitettavan tutki-

muksen kehittämissuunnitelmassa ilmaistun kannanoton mukaisesti ehdotetaan sääntelystä luovuttavaksi. Tarkoituksena on, että valtioneuvosto määritteli edelleen kehittämissuunnitelmassa lukiokoulutuksen valtakunnalliset tavoitteet. Sen sijaan tavoitteiden läänikohtaisesta sekä aloitusryhmien vahvistamisesta ylläpitäjäkohtaisesti luovuttaisiin. Lukuvuoden 1994—95 alusta lukion ylläpitäjä saisi päättää, kuinka monta oppilasta otetaan lukioon. Otaen huomioon, että lukion tavoitteet säilytettäisiin entisellään, uudistuksen tarkoituksena ei olisi kasvattaa lukioon otettavien oppilaiden osuutta ikäluokasta. Lukion ylläpitäjän vastuulle jäisi kuitenkin viime kädessä se, että lukioon valittavat oppilaat olisivat tiedoiltaan ja taidoiltaan kypsiä lukiokoulutukseen. Uudistus toteutettaisiin kumoamalla lukiolain 59 §. Lukiokoulutuksen valtakunnalliset tavoitteet annettaisiin kehittämissuunnitelma-asetuksen nojalla.

Hallitus seuraa uudistuksen vaikutuksia lukiokoulutukseen ja muuhun keskiasteen koulutukseen hakeutumiseen. Mikäli määrällisestä sääntelystä luopuminen johtaa lukiokoulutuksen ennakoimattomaan laajenemiseen, hallitus tulee esittämään lukioasetukseen otettavaksi säännökset lukion sisäänottovaatimuksista.

3. Esityksen vaikutukset

3.1. Taloudelliset vaikutukset

Luokattoman lukion kokeilusta saatujen tulosten perusteella voidaan arvioida, ettei luokattomuuteen siirtyminen kasvata koulutuspi-tuuksia ainakaan merkittäväällä tavalla. Luokattomassa lukiossa oppilaat eivät jäisi luokalle eivätkä opiskelisi vuosiluokan koko oppimäärää uudelleen, vaan osallistuisivat uudelleen ainoastaan niille kursseille, joissa heidän suoriutuksensa olisi hylätty. Koulutuksen kustannuksiin vaikuttaa se, kuinka laajan kurssivalikoiman ylläpitäjät tarjoavat oppilaille valittavaksi sekä millaiseen virkaehtosopimukseen työnantajan ja työntekijäjärjestön kesken päästään.

Itsenäisen opiskelun lisäämisen arvioidaan pienentävän lukion kustannuksia valtioneuvoston periaatepäätöksessä todetulla tavalla noin 50 miljoonaa markkaa vuodessa, josta valtionosuus olisi noin 30 miljoonaa markkaa. Vuoden 1994 osalta säästö olisi noin 25 miljoonaa markkaa, josta valtionosuus olisi noin 15 mil-

joonaa markkaa. Vuoden 1994 osalta kustannusten aleneminen on tarkoitus ottaa huomioon samanaikaisesti tämän esityksen kanssa annettavaan esitykseen eräistä opetus- ja kulttuuritoimen vuoden 1994 rahoitusta koskevista järjestelyistä sisältyvän lakiehdotuksen perusteella toiminnan laajuuden ja laadun muutoksena.

Määrällisestä sääntelystä luopuminen saattaa kasvattaa oppilasmääriä. Vuonna 1992 lukioon ensisijaisesti hakeneista noin 700 jäi ilman lukiopaikkaa. Lukion aloittavien oppilaiden määrä riippuisi kuitenkin lukion ylläpitäjien päätöksistä. Lukiolaisten määrän mahdollinen lisääntyminen vähentäisi mitä ilmeisemmin peruskoulun lisäopetukseen osallistuvien sekä il-talukioon ja ammatillisen koulutukseen hakeutuvien oppilaiden määriä. Vuonna 1993 lukio-koulutusta varten myönnettävän valtionosuuden perusteena oleva yksikköhinta on keskimäärin 21 709 markkaa oppilasta kohti. Valtionosuus on keskimäärin 56 prosenttia.

3.2. Organisatoriset vaikutukset

Luokattomaan lukioon siirtyminen ja määrällisestä sääntelystä luopuminen lisäisivät lukion ylläpitäjien päätösvaltaa lukiokoulutuksen järjestämisessä. Lääninhallituksilta poistuisi tehtävä määritellä ylläpitäjäkohtaisesti lukio-koulutuksen aloituspaikat.

Luokaton lukio lisää syksyllä järjestettävään ylioppilastutkintoon osallistuvien kokeilaiden määrää ja tasoittaa ylioppilastutkintolautakunnan vuosittaisen työmäärän jakautumista.

4. Asian valmistelu

Esitys on valmisteltu virkamiestyönä opetusministeriössä. Luokattomaan lukioon siirtymistä koskevat säännösmuutokset perustuvat selvitysmies, rehtori Esko Laakson opetusministeriölle jättämään muistioon. Lisäksi luokattoman lukion kokeilua on seurannut opetusministeriön asettama työryhmä, jossa ovat olleet mukana opetushallinnon, kuntajärjestöjen sekä rehtoreita ja opettajia edustavien järjestöjen edustajat. Työryhmä on jättänyt opetusministeriölle työnsä kuluessa kolme muistiota (Opetusministeriön työryhmien muistioita 1989:12, 1990:34 ja 1993:12). Viimeksi mainittu muistio sisältää ehdotukset luokattomaan lukioon siirtymisestä.

Esityksestä on käyty kunnan viranhaltijain neuvotteluoikeudesta annetun lain (389/44) mukaiset suulliset neuvottelut Opetusalan Ammattijärjestö OAJ:n kanssa.

5. Tarkemmat säännökset ja määräykset

Luokattomaan lukioon siirtyminen ja määrällisestä sääntelystä luopuminen edellyttää muutoksia lukioasetukseen ja kehittämissuunnitelma-asetukseen.

Muutoksia on tarkoitus tehdä ensisijassa lukioasetuksen koulun ja oppilaan työaikaa ja oppilasarvostelua koskeviin säännöksiin. Työaikasäännöksiä väljennettäisiin muun muassa siten, että ne mahdollistaisivat oppilaiden itse-

näisen työskentelyn sekä oppi- ja välituntien ryhmittämisen nykyistä joustavammin.

Kehittämissuunnitelma-asetuksen 4 §:stä on tarkoitus poistaa säännökset, joiden mukaan opetusministeriö hyväksyy lukiokoulutuksen määrälliset tavoitteet valtakunnallisen ohjaustarpeen mukaisesti eriteltynä ja lääninhallitus hyväksyy lukiokoulutuksen määrälliset tavoitteet kutakin oppilaitoksen ylläpitäjää varten.

6. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan lukuvuoden 1994—95 alusta eli 1 päivänä elokuuta 1994.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

lukiolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 27 päivänä toukokuuta 1983 annetun lukiolain (477/83) 59 §, sellaisena kuin se on 25 päivänä tammikuuta 1991 annetussa laissa (147/91),

muutetaan 3 §:n 1 momentti, 15 §, 21 §:n 1 momentti ja 23 §:n 4 momentti,

sellaisina kuin niistä ovat 15 § 26 päivänä kesäkuuta 1992 annetussa laissa (607/92), 21 §:n 1 momentti 12 päivänä heinäkuuta 1993 annetussa laissa (683/93) ja 23 §:n 4 momentti 25 päivänä tammikuuta 1991 annetussa laissa (172/91), sekä

lisätään 3 §:ään uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2 momentti siirtyy 3 momentiksi, seuraavasti:

3 §

Lukio rakentuu peruskoulun oppimäärälle. Lukion oppimäärä on laajuudeltaan kolmivuotinen.

Lukio toimii luokallisena tai luokattomana. Lukio tulee suorittaa enintään neljässä vuodessa, jollei lukion rehtori perustellusta syystä myönnä oppilaalle suoritusajan pidennystä.

Luokallisena toimivan lukion ylimmän vuosisluokan työpäivien määrästä säädetään asetuksella.

Asetuksella voidaan myös säätää, että työpäivien määrästä saadaan erityisestä syystä poiketa.

21 §

Lukion käyttökustannusten valtionosuuden laskemisessa käytettävä lukion opetuksen sekä kerhotoiminnan ja opettajille määrättävien erityisten tehtävien laskennallinen tuntimäärä kunnassa on yhteensä 136 tuntia lisättynä 0,94 tunnilla jokaista oppilasta kohti, jolla oppilasmäärä ylittää 70 oppilasta. Jos oppilasmäärä on yli 525, tuntimäärä on edellä säädetystä poiketen kuitenkin 1,15 tuntia oppilasta kohti.

15 §

Lukion lukuvuodessa on 190 työpäivää. Lukuvuoden työpäivistä vähennetään muuksi arkipäiväksi kuin lauantaiaksi sattuva itsenäisyyspäivä, loppipäivä ja vapunpäivä. Koulutyö voidaan järjestää siten, että opetusta annetaan osalle oppilasta myös lukuvuoden työpäivien ulkopuolella.

23 §

Oppilas, joka ei lukuvuoden koulutyön alkaessa ole kohtuullisessa ajassa aloittanut opintojaan eikä ole ilmoittanut pätevää syytä poisoloonsa, katsotaan eronneeksi lukiosta. Lukiosta katsotaan eronneeksi myös oppilas, joka pätevää syytä ilmoittamatta on poissa lukiosta, jos on ilmeistä, ettei hänen tarkoituksenaan ole jatkaa koulunkäyntiä. Samoin katsotaan eronneeksi oppilas, joka ei ole suorittanut lukion

oppimäärä 3 §:n 2 momentin mukaisessa ajassa, sekä oppilas, joka on suorittanut ylioppilastutkinnon.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä elokuuta 1994.

Tämän lain 23 §:n 4 momenttia ei sovelleta niihin oppilaisiin, jotka tämän lain voimaan tullessa ovat lukion oppilaina.

Helsingissä 1 päivänä lokakuuta 1993

Tasavallan Presidentti
MAUNO KOIVISTO

Ministeri Tytti Isohookana-Asunmaa

Laki

lukiolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 27 päivänä toukokuuta 1983 annetun lukiolain (477/83) 59 §, sellaisena kuin se on 25 päivänä tammikuuta 1991 annetussa laissa (147/91),

muutetaan 3 §:n 1 momentti, 15 §, 21 §:n 1 momentti ja 23 §:n 4 momentti, sellaisina kuin niistä ovat 15 § 26 päivänä kesäkuuta 1992 annetussa laissa (607/92), 21 §:n 1 momentti 12 päivänä heinäkuuta 1993 annetussa laissa (683/93) ja 23 §:n 4 momentti 25 päivänä tammikuuta 1991 annetussa laissa (172/91), sekä

lisätään 3 §:ään uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2 momentti siirtyy 3 momentiksi, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

3 §

Lukio rakentuu peruskoulun oppimäärälle ja on kolmivuotinen.

Ehdotus

3 §

Lukio rakentuu peruskoulun oppimäärälle. Lukion oppimäärä on laajuudeltaan kolmivuotinen.

Lukio toimii luokallisena tai luokattomana. Lukio tulee suorittaa enintään neljässä vuodessa, jollei lukion rehtori perustellusta syystä myönnä oppilaalle suoritusajan pidennystä.

15 §

Lukion lukuvuodessa on *ylintä vuosiluokkaa lukuun ottamatta* 190 työpäivää. Lukuvuoden työpäivistä vähennetään muuksi arkipäiväksi kuin lauantaiksi sattuva itsenäisyyspäivä, loppipäinen ja vapunpäivä.

Lukion ylimmän vuosiluokan työpäivien määrästä säädetään asetuksella. Asetuksella voidaan myös säätää, että työpäivien lukumäärästä saadaan erityisestä syystä poiketa.

21 §

Lukion käyttökustannusten valtionosuuden laskemisessa käytettävä lukion opetuksen sekä kerhotoiminnan ja opettajille määrättävien erityisten tehtävien laskennallinen tuntimäärä kunnassa on yhteensä 140 tuntia lisättynä 1,1 tunnilla jokaista oppilasta kohti, jolla oppilasmäärä ylittää 70 oppilasta. Jos oppilasmäärä on yli 525, tuntimäärä on edellä säädetystä poiketen kuitenkin 1,22 tuntia oppilasta kohti.

15 §

Lukion lukuvuodessa on 190 työpäivää. Lukuvuoden työpäivistä vähennetään muuksi arkipäiväksi kuin lauantaiksi sattuva itsenäisyyspäivä, loppipäinen ja vapunpäivä. *Koulutyö voidaan järjestää siten, että opetusta annetaan osalle oppilaista myös lukuvuoden työpäivien ulkopuolella.*

Luokallisena toimivan lukion ylimmän vuosiluokan työpäivien määrästä säädetään asetuksella.

Asetuksella voidaan myös säätää, että työpäivien määrästä saadaan erityisestä syystä poiketa.

21 §

Lukion käyttökustannusten valtionosuuden laskemisessa käytettävä lukion opetuksen sekä kerhotoiminnan ja opettajille määrättävien erityisten tehtävien laskennallinen tuntimäärä kunnassa on yhteensä 136 tuntia lisättynä 0,94 tunnilla jokaista oppilasta kohti, jolla oppilasmäärä ylittää 70 oppilasta. Jos oppilasmäärä on yli 525, tuntimäärä on edellä säädetystä poiketen kuitenkin 1,15 tuntia oppilasta kohti.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

23 §

Oppilas, joka ei lukuvuoden koulutyön alkaessa ole kohtuullisessa ajassa saapunut luki-oon eikä ole ilmoittanut pätevää syytä poissaoloonsa, katsotaan eronneeksi lukiosta. Lukiosta katsotaan eronneeksi myös oppilas, joka pätevää syytä ilmoittamatta on poissa lukiosta, jos on ilmeistä, ettei hänen tarkoituksenaan ole jatkaa koulunkäyntiä. Samoin katsotaan eronneeksi oppilas, joka ei ole kahdessa lukuvuodessa edistynyt niin paljon, että hänet voidaan siirtää seuraavalle luokalle, tai joka päästyään ylimmälle luokalle ei ole kahdessa lukuvuodessa suorittanut sen oppimäärää, jollei opintojen viivästymiseen ole perustelua syytä.

59 §

Lukiokoulutuksen mitoittamisesta määrätään valtioneuvoston ja sen nojalla opetusministeriön päätöksellä sen mukaan kuin asetuksella säädetään.

23 §

Oppilas, joka ei lukuvuoden koulutyön alkaessa ole kohtuullisessa ajassa aloittanut opintojaan eikä ole ilmoittanut pätevää syytä poissaoloonsa, katsotaan eronneeksi lukiosta. Lukiosta katsotaan eronneeksi myös oppilas, joka pätevää syytä ilmoittamatta on poissa lukiosta, jos on ilmeistä, ettei hänen tarkoituksenaan ole jatkaa koulunkäyntiä. Samoin katsotaan eronneeksi oppilas, joka ei ole suorittanut lukion oppimäärä 3 §:n 2 momentin mukaisessa ajassa, sekä oppilas, joka on suorittanut ylioppilastutkinnon.

(kumotaan)

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä elokuuta 1994.

Tämän lain 23 §:n 4 momenttia ei sovelleta niihin oppilaisiin, jotka tämän lain voimaan tullessa ovat lukion oppilaina.